

ANACREONTICA

Del Sig.
ANDREA CALBO DI ZANTE

In un prato,
Che smaltato
Dalle tenere verdi erbe
Le odorose
Fresche rose
Circondavano superbe;

Stava quei,
Che gli Dei
Fà, non meno dei mortali,
Palpitare
Al vibrare
De' dolcissimi suoi 'strali.

Da una mano
Suo Germano
E dall' altra quella Dea
Verginella
Casta, e bella
Per lo prato conducea.

Chiuso il ciglio
Vide al figlio
Della Diva, che incostante
Di Minerva
Non è serva:
Che del caso è solo amante.

E ridente
Mollemente
Fatta in prima una catena
D' odorose
Fresche rose
Ad un mirto lo incatena.

Poscia ratto
Corre a un tratto
Coi compagni verso quelle
Liete mura,
U' natura
Due coltiva Anime belle.

Quivi amore
D' ambo il core
Saettò con dolce telo,
E la Diva
Le copriva
Con il candido suo velo.

Lieto Imene
Fra catene
Le avvolgeva, che le ordìo
Alla face
Della pace
Il fecondo, e vago Dio.

Paghi allora
Più dimora
Qui non fanno i tre, che omai
Tornan, visti
Che non tristi
Sorgeranno i dì giammai,

Sovra il prato
Che smaltato
Dalle tenere verdi erbe
Le odorose
Fresche rose
Circondavano superbe.

ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΕΙΟΝ

του Κ^{ου}
ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΛΒΟΥ, ΖΑΚΥΝΘΙΟΥ

Σε ένα λιβάδι που η τρυφερή
πράσινη χλόη του έλαμπε σαν
σμάλτο και που το στόλιζαν
υπέροχα, ευωδιαστά δροσερά
τριαντάφυλλα.

στεκόταν εκείνος, που και τους
Θεούς κάνει να σκιρτούν όχι
λιγότερο απ' ό,τι οι θνητοί,
αναγαλλιάζοντας από τα
γλυκύτατα βέλη του.

Τον οδηγούσαν στο λιβάδι
κρατώντας τον από το ένα χέρι
ο Αδελφός του και από το άλλο
εκείνη η μικρή παρθένα, αγνή και
ωραία, Θεά.

Με κλεισμένα τα μάτια βλέπει
μπροστά του τον γιό της άστατης
Θεάς που δεν υπηρετεί την
Αθηνά: που αγαπά μόνο τους
έρωτες της στιγμής.

Και χαμογελώντας τον δένει σε
μια μυρτιά με μια αλυσίδα που
είχε φτιάξει από ευωδιαστά,
δροσερά τριαντάφυλλα.

Έπειτα ξαφνικά τρέχει με τους
συντρόφους του προς εκείνο τον
χαρούμενο θάλαμο, όπου η φύση
ενώνει δύο ωραίες Ψυχές.

Εκεί ο έρωτας σημάδεψε με ένα
γλυκό βέλος τις δύο καρδιές και η
Θεά τις σκέπαζε με το πάλλευκο
πέπλο της.

Ο χαρωπός Υμέναιος τις έδενε
με αλυσίδες που τις έπλεξε με τη
φλόγα της γαλήνης ο καρπερός
και περιπαθής Θεός.

Έτσι ευχαριστημένοι, δεν θα
μείνουν άλλο εδώ οι τρεις,
που επιστρέφουν, γιατί τώρα
πια οι μέρες θα ξημερώνουν
όχι θλιμμένες, αλλά γεμάτες
ζωντάνια.

Το λιβάδι, που η τρυφερή
πράσινη χλόη του έλαμπε
σαν σμάλτο, το στόλιζαν
υπέροχα, ευωδιαστά δροσερά
τριαντάφυλλα.

Η συμμετοχή του Κάλβου στον
εορτασμό ενός σημαντικού κοι-
νωνικού γεγονότος της Πιστόια,
ιδωμένη μέσα από το ευρύτερο αρκαδικό
πνεύμα που διατρέχει ολόκληρη τη συλ-
λογή και κυρίως σε συνάρτηση με τους
υπόλοιπους συμμετέχοντες, οι περισσό-
τεροι από τους οποίους υπήρξαν τακτικά
μέλη και διοικητικοί παράγοντες της το-
πικής Ακαδημίας, μπορεί πλέον να μας
δώσει ορισμένες πληρέστερες απαντήσεις
σε σχέση με τα όσα καταμαρτυρούσε ο
Φόσκολο στον Κάλβο με την επίμαχη επι-
στολή του.

Η πρωτοβουλία για τη συγκρότηση της
συλλογής και η εκδοτική της επιμέλεια, α-
νήκαν στον γραμματέα της Ακαδημίας της
Πιστόια, Giosuè Matteini (1763-1818),⁹ ο
οποίος στο εισαγωγικό του κείμενο, που
απευθυνόταν στον γαμπρό, περιελάμβανε
και μερικές διαφωτιστικές πληροφορίες:

«Αν και αντίθετα προς την απαγόρευ-
σή σας, ω Κύριε, εγώ σας παρουσιάζω
μια ποιητική συλλογή για τους γάμους
σας, θα πω προς δικαιολόγησή μου, και
ταυτόχρονα προς έπαινό σας, ότι δεν
μου στάθηκε δυνατό να αποτρέψω δι-
άφορους θαυμαστές των προτερημά-
των σας, και εκείνων της ερίτιμης κυρί-
ας συζύγου σας, να μου παρουσιάσουν
αυθόρμητα, με αυτή την ευκαιρία τους
στίχους που [σας] αφιερώνουν. [...] Θε-
ώρησα πως, σε αυτή την περίπτωση, ή-
ταν προς το συμφέρον μου να προσθέ-
σω αυτές τις εμπνευσμένες δημιουργίες,
σ' εκείνες τις ελάχιστες δικές μου, που
είχα ετοιμάσει για να σας χαρίσω σε αυ-
τή την τόσο ευτυχή περίσταση, [...] και
έτσι, έχοντας προσκαλέσει και μερικούς
φίλους να την επαυξήσουν χωρίς να το
καταλάβω ούτε κι εγώ, συνέθεσα μια
ποιητική συλλογή.»¹⁰

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι το εγχείρημα ολοκλη-
ρώθηκε σε τρεις φάσεις - με ακρότατο όριο
την ημερομηνία του γάμου, ώστε να δικαι-
ολογεί τον επικαιρικό του χαρακτήρα - έ-
χοντας ως αφητρία τις αρχικές συνθέσεις
του Matteini, στις οποίες προστέθηκαν οι
«αυθόρμητες» δημιουργίες των ντόπιων
λογίων, για να συμπληρωθεί στη συνέχεια
με τις συμμετοχές μερικών ακόμα «φίλων»
που προσεκλήθησαν για να «επαυξήσουν»
τη συλλογή.

Σίγουρα, ένας από τους πρώτους που έ-
σπευσαν να συνδράμουν τον Matteini, ή-
ταν ο καθηγητής ανθρωπιστικών σπου-
δών (αλλά και ένας από τους «Commisarij
Straordinarij» της διοίκησης της Ακαδημίας)
Dott. Ercole Farolfi, ο οποίος, όχι μόνο
συμμετείχε με μια ωδή, αλλά και ο ίδιος είχε
τυπώσει αυτοτελώς δύο ποιητικά έργα για
να τιμήσει το σπουδαίο γαμήλιο γεγονός.¹¹

Από τον πυρήνα των διοικητικών μελών
της Ακαδημίας της Πιστόια, που συμμετεί-
χαν στη συλλογή, διακρίνουμε, ασφαλώς,
τον Dott. Luigi Fuocosi (1762-1830),¹² και

τον καθηγητή ρητορικής, καρμελίτη αββά
Matteo Soldati (1750-1822), που φροντίζει
να μας δηλώσει emphatica το αρκαδικό του
ψευδώνυμο «...fra gli Arcadi, Tegisto Eleat-
ense»,¹³ καθώς επίσης, και τον παλαιό γιαν-
σενιστή αλλά και διαβόητο, πρώην ιακω-
βίνο, δικηγόρο Aldobrando Paolini (1759-
1840) που ήταν τότε, μεταξύ των στελεχών
του «Collegio dei Censori» της Ακαδημίας.¹⁴
Από τα υπόλοιπα μέλη, αναγνωρίζομε
τον σημαντικό λόγιο, μεταφραστή και κα-
θηγητή ελληνικών και λατινικών στο Πα-
νεπιστήμιο της Πίζα, καρμελίτη αββά Luca
Antonio (Giuseppe Maria) Pagnini (1737-
1814), με γνωστή, παλαιά θητεία στον αρ-
καδισμό,¹⁵ και τον γεννημένο στην Πιστό-
ια, αλλά με ιρλανδική καταγωγή, Κανονικό
Giovanni Emanuele O'Kelly (1747-1819).¹⁶
Ακολούθως, ξεχωρίζομε τον μετέπειτα Επί-
σκοπο του Μοντεπουλτσιάνο, Αιδεσιμότα-
το Ippolito Niccolai (1778-1852),¹⁷ τον ποι-
ητή Francesco Bracali, που συμμετέχει στη
συλλογή με το καθιερωμένο αρκαδικό του
ψευδώνυμο, «Dorindo Cisseja, P.A. (δηλ.
Pastor Arcade)»,¹⁸ και τέλος, τον Giuseppe
Civinini και την ποιήτρια Camilla Bellin-
cioni-Brichieri που υπήρξαν επίσης τακτι-
κά μέλη της Ακαδημίας, ήδη από το 1803.¹⁹
Σε αυτούς, θα πρέπει να προστεθεί η επική
και τραγική ποιήτρια Constanza Moscheni
(1786-1831) από τη Λούκκα,²⁰ η οποία στα
1813 δηλώνεται επίσης ως μέλος της Ακα-
δημίας της Πιστόια και θα πρέπει εύλογα
να υπολογιστεί στις επιπρόσθετες «φιλι-
κές» συμμετοχές - μαζί με κάποιον Vincenzo
Frisari, καθώς και έναν Pietro Pieratti-
ni, αγνώστων λοιπών στοιχείων - στις οποί-
ες, έχομε κάθε λόγο να συμπεριλάβομε και
τον Κάλβο, που εκείνη την εποχή βρισκό-
ταν στη Φλωρεντία κοντά στον Φόσκολο.

Λαμβάνοντας τώρα υπόψη μας τη «συμ-
βίωση» των δύο συμπατριωτών, σταθερά
από τα τέλη Αυγούστου 1812 έως και τον
Ιούλιο του 1813, μπορούμε να θεωρήσου-
με με βεβαιότητα ότι ο Φόσκολο είχε λά-
βει άμεση γνώση, από τον ίδιο τον Κάλβο,
της εν λόγω συμμετοχής του στη γαμήλια
συλλογή της Πιστόια, τον Φεβρουάριο του
1813· μια συμμετοχή που σίγουρα θα του
προκάλεσε δυσάρεστη εντύπωση, αν κρί-
νομε από τον γνωστό «αντι-ακαδημαϊσμό»
του και την ελάχιστη εκτίμηση που έτρεφε
για τον αρκαδισμό, αλλά κι από το γεγο-
νός, ότι ακόμα και στα 1815 με αφορμή την
«Ωδή στους Ιονίους», προσφεύγει υπαινι-
κτικά σε αυτήν, για να στηλιτεύσει τη σύν-
θεση παρόμοιων «ύμνων, sonétων και ομοι-
οκατάληκτων στίχων» αλλά και τον «συγ-
χρωτισμό» του Κάλβου με «αρκαδικούς
συναδέλφους», που εκπροσωπούσαν στη
συνείδηση ενός αυθεντικού και ασυμβίβα-
στου διανοουμένου, όπως ο Φόσκολο, μια
παρωχημένη και επιφανειακή ακαδημαϊκο-
κοσμική λογιοσύνη, η οποία αδυνατούσε,
εκ των πραγμάτων, να ανταποκριθεί στα
ευρύτερα αισθητικά, πνευματικά και δια-
φωτιστικά αιτήματα των καιρών.²¹

Όσο για τη σχέση του Κάλβου με τον

γραμματέα Matteini, το ζήτημα παραμένει για την ώρα αδευκρίνιστο και ανοιχτό προς μια μελλοντική του διερεύνηση, αν και μέσα από την καλβική αλληλογραφία φαίνεται ότι ο Κάλβος είχε αρχίσει ήδη να αυτονομείται και να επεκτείνει τον κύκλο των επαφών του, ενδιαιτρίβοντας έστω και σε αναπόφευκτες συμβατικότητα, καθώς «μη μπορώντας να προσεγγίσει τα μεγάλα ονόματα, προσπαθούσε, μακριά από τον προστάτη του, να σχετιστεί με τη λογιόσύνη της Τοσκάνης».²²

Με το τυπωμένο αυτό ανακρεόντιο ποίημα, προστίθεται μια ακόμα ενδιαφέρουσα ψηφίδα στο καλβικό ποιητικό corpus, η οποία εξεταζόμενη μέσα στα ιστορικά της «συμφραζόμενα» – και έχει σημασία ότι συναντούμε εδώ για πρώτη φορά, δίπλα στο όνομα του ποιητή, την ένδειξη «Ζακύνθιος» – δια φωτίζει άγνωστες πτυχές από τη νεανική, προπαρασκευαστική περίοδο του Κάλβου, βοηθώντας μας να κατανοήσουμε καλύτερα τη σχέση του με την ιταλική ποιητική παράδοση. ▲

Από τη θέση αυτή, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Νάσο Βαγενά, τον Δημήτρη Αρβανιτάκη, τον Μιχαήλ Πασχάλη και τη Βικτωρία Σολομωνίδου, για τη γενικότερη βοήθεια και τις χρήσιμες επιστημονικές τους. Επίσης, την Angela Bargellini (Biblioteca Forteguerriana), για τη συνεργασία μας και τις ειδικότερες πληροφορίες. Ιδιαίτερος, τον γραμματέα της «Società Pistoiese di Storia Patria», Ferruccio Caracchi, ο οποίος είχε την καλοσύνη να αναζητήσει για χάρη μου την πράξη γάμου του τιμώμενου ζεύγους στο «Archivio Diocesano» της Πιστόια και για την ευγένειά του να μου στείλει φωτογραφίες του πολύτιμου εγγράφου, καθώς και τον συνεργάτη του, Patrizio Turi για την πρόθυμη βιβλιογραφική υποστήριξη.

Κωνσταντίν Μακόφσκι, *Ευτυχισμένη Αρκαδία*, 1890, λάδι σε καμβά, 220 cm x 364 cm, ιδιωτική συλλογή.

1 Βλ. Ανδρέας Κάλβος, *Αλληλογραφία*, τ. Α' (1813-1818), εισαγωγή-επιμέλεια-σχολιασμός: Δημήτρη Αρβανιτάκη, με τη συνεργασία του Λεόκτιου Ζαφειρίου, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2014, επ. αρ. 16, σ. 179-189.
2 Βλ. Ugo Foscolo, *Epistolario*, τ. 6 [= *Edizione Nazionale delle Opere di Ugo Foscolo*, τ. 19], επιμέλεια: Giovanni Gambarin-Francesco Tropeano, Felice Le Monnier, Φλωρεντία 1966, σ. 143, σημ. 5.
3 Βλ. Δημήτρη Αρβανιτάκη, «Ο "Θηραμίνης" του Ανδρέα Κάλβου: ένα αθέλητο work in progress», περ. *Τα Ιστορικά*, τ. 29, τχ. 57 (Δεκέμβριος 2012), σ. 345-347. Περί της σημασίας του Giovanni Meli και της καλβικής μετάφρασης, βλ. του ίδιου, *Στον δρόμο για τις πατρίδες. Η Απε italiana, ο Ανδρέας Κάλβος, η ιστορία*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2010, σ. 332-336· πβ. Mario Vitti, *A Kalvos e i suoi scritti in italiano*, Νάπολη 1960, σ. 29-39, 175-226.
4 Βλ. Σπύρος Ν. Παππάς, «Ο Ανδρέας Κάλβος, σπουδαστής και ηθοποιός στη Φλωρεντία (1814-1815)», περ. *Νέα Εστία*, τχ. 1874 (Σε-

πέμβριος 2017), σ. 676-720.

5 Βλ. Biblioteca Comunale Forteguerriana di Pistoia, (Collocazione - Inventario): Misc.A.78.9 - BCFP-19858· Misc. Rosp.1.3 - BCFP-81098· Misc.APSLA.2.8 - BCFP-82626· Misc.APSLA.17.9 - BCFP-92585· Misc.Ch.129.7 - BCFP-0· Misc.Ch.128.3 - BCFP-0· Misc.Ch.128.4 - BCFP-0.

6 Το εν λόγω ποιητικό είδος, με ρίζες στα περίφημα επιθαλάμια των κλασικών χρόνων, που γονιμοποίησαν αργότερα τη λατινική λογοτεχνία, είχε εγκαταλειφθεί κατά την περίοδο του Μεσαίωνα για να επανεμφανιστεί στα χρόνια της Ιταλικής Αναγέννησης. Το πρώτο έντυπο δείγμα τυπώθηκε στα 1484, ενώ με την πάροδο των χρόνων, οι γαμήλιες εκδόσεις θα γνώριζαν ευρεία διάδοση, υποστηριζόμενες κυρίως από τους εκπαιδευτικούς της «Accademia di Arcadia» για να καταλήξουν στον 18ο αιώνα σε πραγματική μόδα – με αποτέλεσμα μια άνευ προηγουμένου εκδοτική παραγωγή – ανάμεσα στους κύκλους των ευγενών της ιταλικής χερσονήσου. Το έθιμο αυτό στην εποχή όπου συμμετέχει ο Κάλβος βρισκόταν ήδη σε κρίση, ενώ από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα επρόκειτο να μετατοπιστεί από τον στενό κύκλο της ιταλικής αριστοκρατίας στις συνθήσεις της αστικής τάξης. Μια εξέλιξη που θα οδηγούσε σταδιακά τις γαμήλιες εκδόσεις στον μαρσαμό και τελικά στην εξαφάνισή τους, στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Αναλυτικότερα βλ. Olga Pinto, *Nuptialia. Saggio di bibliografia di scritti italiani pubblicati per nozze dal 1484 al 1799*. Ed. Olschki, Φλωρεντία 1971· Roberto Carapelli, *Scrivere per nozze*. Ed. Pineider, Φλωρεντία 1991· *Per le faustissime nozze: nuptialia della Biblioteca Braidense (1494-1850)*, επιμέλεια: Leila Di Domenico, Ed. Linograf, Κρεμόνα 2003· Gioela Massagli, «Nuptialia: le pubblicazioni Per Nozze (secc. XVII-XIX)», στο συλλογικό: *Le Dimore di Lucca. L'arte di abitare i palazzi di una capitale dal Medioevo alla Stato Unitario*, επιμέλεια: Emilia Daniele, Ed. Alinea, Φλωρεντία 2007, σ. 275-283.

7 Βλ. Archivio Diocesano, *Libro di matrimoni della cura dell'insigne Cattedrale di Pistoia da Anno 1718 fino al 1873*, CXLIV, 52, c.107: «Sozzifanti Alessandro e Rospigliosi Alessandra, 8 Febb[raio] 1813». Βιογραφικά στοιχεία για τον Alessandro Sozzifanti, ο οποίος θα διαδραμάτιζε σημαντικότατο ρόλο στην κοινωνία της Πιστόια, βλ. *Biografia pistoiese o notizie della vita e delle opere dei pistoiesi, illustri nelle scienze, nelle lettere, nelle arti, per azioni virtuose, per la santità della vita ec. dai tempi più antichi fino a' nostri giorni*, επιμέλεια:

Vittorio Capponi, tipografia Rossetti, Πιστόια 1878, σ. 431· αναλυτικά στοιχεία για τις αρχοντικές οικογένειες των Sozzifanti και Rospigliosi, βλ. *idem*, σ. 367, 429-431 και 336-342.
8 Για την ανάλογη χρήση των «ρόδων» στις μεταγενέστερες καλβικές ωδές, βλ. τα «αμφοσίοδημα ρόδα» (Πρόλογος), τα «δροσέντα ρόδα» (Εις Σάμον, ζ'), τα «δύο ειδών ρόδα/λευκά και δροσερώτατα» (Εις Νίκην, ιζ'-ιη'), και φυσικά τα «γέγη 'σαν δροσιμένα ρόδα» (Τη Ηφαίστεια, β'). Ειδικότερα για τον συσχετισμό με τον Θεόκριτο (AP 6,336), πβ. Στέφανος Διαλισημάς, «Η αρχαιογνωσία του Κάλβου και η Ελληνική Ανθολογία», *Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, τ. 28 (1979-1985), σ. 512-513.
9 Βιοεργογραφικά για τον γραμματέα Matteini, βλ. *Biografia pistoiese...*, ό.π., σ. 270-271· Maria Valbonesi, *Giosuè Matteini di Pistoja: moralista e poeta*, Brigata del Leoncino, Πιστόια 2003· της ίδιας, «Un epigono pistoiese di Parini: Giosuè Matteini», περ. *Italianistica*, τ. 29, τχ. 3 (Σεπτ-Δεκ. 2000), σ. 435-441.
10 Είναι σαφές, βέβαια, ότι ο Matteini, και λόγω των στενών του σχέσεων με την οικογένεια Sozzifanti, καθώς υπήρξε παιδαγωγός τόσο του γαμπρού όσο και της αδερφής του, δεν είχε σκοπό να αφήσει την ευκαιρία του γάμου να περάσει ανεκμετάλλευτη. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι λίγο μετά τη γνωστοποίηση της ημερομηνίας του γάμου και οπωσδήποτε έως τα τέλη του 1812 είχε ήδη συνεργαστεί ως στιχουργός με τον αξιόλογο συνθέτη και συμπαιρωτή του Giuseppe Gherardeschi (1759-1815), στη δημιουργία μιας επιθαλάμιας καντάτας για τον επικείμενο γάμο, βλ. *Nelle nozze dei signori Alessandro Sozzifanti e Alessandra Rospigliosi, La pace d'Amore e d'Imeneo: cantata per musica a tre voci*, (versi di Giosuè Matteini; musica di Giuseppe Gherardeschi), dai torchj dei Manfredini, Πιστόια 1812.
11 Βλ. *Salmi e cantico tradotti dal dott. Ercole Farolfi membro dell'Accademia di Pavia e dell'Imp. Società pistoiese, professore di lettere umane nel collegio della città di Pistoja, consacrati all'onoranza del fausto spozalizio del signore Alessandro Sozzifanti con la signora Alessandra Rospigliosi di Pistoja ambi per nascita, per educazione e per virtù chiari ed egregi*, Dai torchi dei Manfredini, Πιστόια 1813. Επίσης, το έργο προς τιμήν της μητέρας του γαμπρού, με αφορμή τον γάμο: *Alla cultissima donna la signora Maddalena Sozzifanti Cellesi offre e consacra questi epigrammi destinati ad onorare le nozze dell'egregio suo figlio ornamento della patria e*

decoro il dottor Ercole Farolfi, Dalla Stamperia Manfredini, Πιστόια 1813. Για τη συμμετοχή του Farolfi στη διοίκηση της Ακαδημίας στα 1813, μαζί με τον γραμματέα Matteini, τον Matteo Soldati και τον Luigi Fuocosi, βλ. *Statuto della Società Pistoiese di Scienze, Lettere, ed Arti*, Dai torchj dei Manfredini, Πιστόια 1813, σ. 28.
12 Περισσότερα για τον Fuocosi, βλ. περ. *Antologia*, τ. 38 (Απρίλιος-Ιούνιος 1830), Luigi Pezzati, Φλωρεντία 1830, σ. 161-162· πβ. *Biografia pistoiese...*, ό.π., σ. 204.
13 Περισσότερα για τον αββά Soldati, βλ. *Memorie di religione, di morale e di letteratura*, τ. 8, Per gli Eredi Soliani, Modéna 1825, σ. 528-533· πβ. *Biografia pistoiese...*, ό.π., σ. 366-367.
14 Περισσότερα για τον δικηγόρο Paolini, βλ. *Biografia pistoiese...*, ό.π., σ. 308-311 και επίσης τη νεκρολογία, επ. *Gazzetta di Firenze*, Πέμπτη, 11 Φεβρουαρίου 1841, αρ. φ. 18, σ. 4.
15 Περισσότερα για τον αββά Pagnini, βλ. *Biografia pistoiese...*, ό.π., σ. 292-297. Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι ο Pagnini υπήρξε ένας ιδιαίτερα αξιόλογος και παραγωγικός μεταφραστής αρχαίων ελληνών και λατινών ποιητών (μεταξύ αυτών και εκπροσώπων της βουκολικής ποίησης) υπογράφοντας τις μεταφράσεις του με τα αρκαδικά ψευδώνυμα: «Pistogene Eleuterio» και «Eritisco Pilejejo», πβ. Gaetano Melzi, *Dizionario di opere anonime e pseudonime di scrittori italiani o come che sia avveni relazione all'Italia*, τ. 3, Luigi di Giacomo Pirola, Μιλάνο 1848, σ. 144.
16 Για εκτενή βιογραφικά του Κανονικού O'Kelly, βλ. *Opere edite ed inedite del prof. Pietro Contrucci*, tipografia Cino, Πιστόια 1841, σ. 194-204.
17 Στη συμμετοχή του Αιδεσιμότατου Niccolai υπήρχει επίσης η ένδειξη: «Socio dell' Imp. Società Pistoiese», ενώ από τα βιογραφικά του μαθαίνουμε ότι μόλις πρόσφατα, στα 1811, «... ένωσε την ποιητική του φωνή στην Αρκαδία», βλ. *Biografia pistoiese...*, ό.π., σ. 283-284.
18 Για τον Francesco Bracali, βλ. *Gli Arcadi dal 1690 al 1800. Onomasticon*, επιμέλεια: Anna Maria Giorgetti Vichi, Ρώμη 1977, σ. 83.
19 Για τον παλιό κατάλογο των μελών της Ακαδημίας της Πιστόια, όπου εκτός από όλα τα προαναφερθέντα πρόσωπα συγκαταλέγεται και ο γαμπρός, Alessandro Sozzifanti, αλλά και ο πατέρας του, Filippo Sozzifanti (1745-1833) στα 1803· βλ. αναλυτικά *Costituzione della Regia Accademia Pistoiese di Varia Letteratura*, Presso Giovanni Bracali, e figlio, Πιστόια 1804, σ. 23-26.
20 Βλ. περ. *Giornale arcadico di scienze, lettere ed arti*, τ. 55 (Απρίλιος-Ιούνιος 1832), Presso Antonio Boulzaler, Ρώμη 1832, σ. 367-373· πβ. Gilda Corabi, «Moscheni Costanza», *Dizionario Biografico degli Italiani*, τ. 77 (2012) [στον ιστότοπο: <https://bit.ly/2NABhRd>].
21 Αναλυτικότερα βλ. Δημήτρη Δ. Αρβανιτάκη, *Στον δρόμο για τις πατρίδες...*, ό.π., σ. 244-250.
22 Βλ. *Idem*, σ. 353-355. Αξίζει τέλος να σημειωθεί, ότι για το ίδιο γαμήλιο γεγονός τυπώθηκε και μια ακόμα ποιητική συλλογή στη Φλωρεντία, με πρωτοβουλία του Dott. Giovanni Battista Pagnini (επίσης μέλους της Ακαδημίας της Πιστόια, στα 1803) όπου όμως, ανάμεσα στους δέκα συνολικά συμμετέχοντες, δεν περιλαμβάνεται το όνομα του Κάλβου, όπως θα ήταν ίσως φυσικότερο, με ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει για τη σχέση του με τον Matteini και τη συμμετοχή στη συλλογή της Πιστόια, βλ. *Componimenti poetici che celebrano le avventurate nozze pistoiesi del signore Alessandro Sozzifanti con la signora Alessandra Rospigliosi*, Presso Niccolò Carli, Φλωρεντία MDCCC[X]III (=1813).

Τώρα, αυτός ο φον Μπόντενσταϊν θα ήταν ο τελευταίος που θα ενέπνεε κάποια στοιχειώδη αξιοπιστία, καθώς δεν είναι άλλος από τον γιο του διαβόητου Κάρλσταντ, τον οποίο είχε διώξει ο Λούθηρος κακήν κακώς από το Πανεπιστήμιο της Βυρτεμβέργης ως επικίνδυνο ζηλωτή και εκτός αυτού, ως μαθητής τού επίσης εξαιρετικά ασεβούς Παράκελσου, πολύ δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί άξιος πλώνας της προτεσταντικής Εκκλησίας. Φαίνεται ωστόσο ότι κατά την επίσκεψή του στη Βασιλεία ο ντε Μπεζ κατάφερε με κάποιον τρόπο να πείσει τον Μπόντενσταϊν να αναλάβει την ελεεινή αυτήν υπηρεσία, καθώς ο τελευταίος αυτός επαναλαμβάνει στην επιστολή του προς το Συμβούλιο

οι ίδιοι και ας αποδείξουν ενώπιόν σας τα εγκλήματα για τα οποία με κατηγορούν. Αν η συνείδησή τους είναι καθαρή, δεν χρειάζεται να φοβούνται το δικαστήριο της Βασιλείας, τη στιγμή που κανέναν ενδοιασμό δεν είχαν να με μηνύσουν μπροστά σε όλον τον κόσμο... Το ξέρω, μεγάλοι

κύμα οργής που προκάλεσε στη Βασιλεία η ανακάλυψη ότι είχαν αποδοθεί οι ύψιστες τιμές σ' αυτόν τον αμετανόητο εχθρό της Εκκλησίας, όσο ζούσε, αλλά και με τον θάνατό του! Για να τιμωρηθεί λοιπόν, έστω και εκ των υστέρων, αυτή η φοβερή εξαπάτηση και η κατάχρηση του πνεύματος φι-

στές πάστορες να θορυβηθούν με τη φανατική υποστήριξη των θέσεών του. Ιδιαίτερα το τελευταίο βιβλίο του *Τριάντα διάλογοι*, περιέχει μια ερμηνεία της Βίβλου, η οποία αντιμετωπίζεται από ολόκληρο τον προτεσταντικό κόσμο ως απίστευτα βλάσφημη: στηριζόμενος στον Μωσαϊκό νόμο, διατείνεται ότι κατά τη Βίβλο η πολυγαμία είναι καταρχήν επιτρεπτή.

Το βιβλίο αυτό με τη σκανδαλώδη αυτή θέση και πολλές άλλες, απαράδεκτες για την ορθοδοξία αντιλήψεις –αμέσως ξεκινά η διαδικασία δίωξης εναντίον του–, ο Καστελιόν το μετέφρασε από τα Ιταλικά στα Λατινικά. Και η μετάφραση αυτή εκδόθηκε και κυκλοφόρησε, πράγμα που τον κατέστησε αυτομάτως ένοχο διάδοσης τέτοιων

Ένα άγνωστο ποίημα του Ανδρέα Κάλβου

Η μελέτη με τίτλο «Ένα άγνωστο ποίημα του Ανδρέα Κάλβου, "Anacreontica", 1813» του Σπύρου Ν. Παππά, την οποία λάβαμε πριν λίγες ημέρες, θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος. Το ποίημα που ανακάλυψε ο Σ. Ν. Παππάς στη βιβλιοθήκη Forteguerriana της Πιστόια είχε δημοσιευθεί σε μια συλλογή «επιθαλαμίων» ποιημάτων δεκαοκτώ ποιητών, τα οποία γράφτηκαν με αφορμή τον γάμο ενός διανοούμενου της Πιστόια.